

FRAN ŽAVER KESTERČANEK, VELIKAN HRVATSKOG ŠUMARSTVA

A GREAT NAME IN THE HISTORY OF CROATIAN FORESTRY

Mladen SKOKO, dipl. inž. šum.*

SAŽETAK: O Franu Žaveru Kesterčaneku (1856-1915), neumornom šumarskom radniku i profesoru šumarstva, do sada je objavljen veći broj biografiskih jedinica. Članci, koji su napisani u posebnom, žalobnom broju Šumarskog lista "Slava F. Ž. Kesterčaneku" (1915.) svjedoče o značaju i veličini njegova rada.

Svi ti prikazi života i rada F. Ž. Kesterčaneka danas su teško dostupni, a 150-godišnjica Hrvatskoga šumarskog društva (1846-1996) i 100-godišnjica Šumarske akademije u Zagrebu (1898-1998) nametnule su potrebu da se ponovo prikaže njegov rad i značaj njegovog djelovanja u hrvatskom šumarstvu.

Fran Žaver Kesterčanek, nakon završenog studija šumarstva u Beču 1877, bio je profesor šumarstva na Gospodarskom i šumarskom učilištu u Križevcima (1878-1883, 1893-1899) i Šumarskoj akademiji u Zagrebu (1900-1915). U Hrvatskom šumarskom društvu (dalje: šum društvo) djelovao je kao tajnik (1880-1882, 1887-1892), urednik Šumarskog lista (1881-1886, 1905-1908) i odbornik. U Hrvatskom društvu za gajenje lova i ribarstva bio je tajnik (1891-1910) i urednik Lovačko-ribarskog viestnika (1882-1910). Radeći u šumarskoj upravnoj službi u svojstvu županijskog nadšumara (1883-1893), pokrenuo je pitanje šumarske nastave i reorganizacije šumarske uprave. Objavio je oko 150 znanstvenih i stručnih radova i članaka iz šumarstva i lovstva. Autor je, između ostalog, dendrometrije (1881) i lovstva (1896), prvih stručnih knjiga i udžbenika te vrste na hrvatskom jeziku.

Ovim člankom ujedni je ispravljeno nekoliko pogrešnih podataka uočenih u literaturi o F. Kesterčaneku.

Ključne riječi: profesor šumarstva, županijski nadšumar, tajnik, urednik, znanstveni i stručni pisac.

UVOD

U drugoj polovici XIX. stoljeća hrvatsko šumarstvo zabilježilo je nekoliko značajnih događaja (Klepac, 1997). Između ostalog osnovano je u Križevcima Gospodarsko i šumarsko učilište (1860), obnovljeno je djelovanje Hrvatskoga šumarskog društva (1876), a u Zagrebu je otvorena šumarska akademija (1898).

Fran Žaver Kesterčanek, nezaobilazna ličnost hrvatskog šumarstva, svojim je ukupnim djelovanjem utjecao na razvoj znanosti, struke i stručne literature na području šumarstva i lovstva u Hrvatskoj krajem XIX. i početkom XX. stoljeća. Radi preglednosti u ovom će se članku opširan rad i značaj djelovanja F. Kesterčaneka prikazati u nekoliko zasebnih cjelina.

GOSPODARSKO-ŠUMARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA I ŠUMARSKA UPRAVNA SLUŽBA

F. Kesterčanek imenovan je u travnju 1878. po mađarskom Ministarstvu financija državnim šumarskim vježbenikom kod državnog šumarskog ureda u Fužinama i dodijeljen katastralnom ravnateljstvu u Zagrebu kao šumarski katastralni procjenjitelj za kotare Križevci, Đurđevac, Bjelovar i Koprivnica. U toj službi ostaje sedam mjeseci.

Težnja za nastavničkim i znanstvenim radom dovođi ga na Gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcima, gdje je rješenjem Zemaljske vlade od 29. X. 1878. imenovan asistentom šumarske struke u XI. činovnom razredu, nastupivši službu 18. XI. 1878. Zbog tada malog broja nastavnog osoblja odmah u prvoj godini rada preuzima predavanja iz većeg broja predmeta: uporabe šuma, tehnologije drva, šumarske uprave, dendrometrije, povijesti i literature šumarstva, a zatim i računanja vrijednosti šuma. Za slušatelje gospodarskog smjera predavao je opće šumarstvo. Položivši s odličnim uspjehom državni ispit za samostalno vođenje šumskog gospodarstva, imenovan je u veljači 1880. pravim učiteljem šumarstva u IX. činovnom razredu. Svjestan korisnosti zbirki za uspješno učenje zalaže se za upotpunjavanje šumarske zbirke na križevačkom učilištu. U Šumarskom listu, kao urednik, pod naslovom "Šumarska zbirka na kr. šumarskom učilištu u Križevcima" (1881, str. 257) poziva kolege šumare da "raznolikimi predmeti kao npr. modeli, nacrti, orudjem, drvenimi rukotvorinami, strojevi, zbirkami kukaca školjivaca, herbariji itd" upotpune šumarsku zbirku.

Fran Žaver (Xaver) Kesterčanek rođen je u Zagrebu 14. rujna 1856. Sin je Dragutina (Galdovo, 1812. – Zagreb, 1892.) i Karoline r. Schram. Otac mu je bio u finansijskoj službi, gdje je napredovao do ranga finansijskog nadsvjetnika. Prema obiteljskom rodoslovju pradjet F. Kesterčaneka, Anton Kestranek, po starini iz Kestrina (Češka) bio je ranarnik, a djed Franz Xaver Kestranek (1787-1848) inspektor glavne carinarnice u Karlovcu.

F. Kesterčanek završio je u Zagrebu pučku školu, nižu i višu realku, na kojoj je 1874. položio ispit zrelosti. U jesen 1874. upisuje se na Šumarsku akademiju u Mariabrunnu (Austrija), gdje je 1874/75. šk. god. kao redoviti slušač završio prvi tečaj s odličnim uspjehom. Šumarska nastava iz Mariabrunna prenesena je 1875. na Visoku školu za kulturu tla u Beču (osnovanu 1872.), na kojoj nastavljaju studij studenti iz Mariabrunna, pa i Kesterčanek, apsolviravši šumarstvo 1877.

Uz nastavni rad prati zbivanja u šumarskoj praksi i razvoj šumarske znanosti u Hrvatskoj i inozemstvu. Godine 1878. pristupa Šumarskom društvu, koje ga 1880. izabire za tajnika, a 1881. i za urednika Šumarskog lista. Počinje objavljivati stručne i znanstvene radove. "Dendrometriju" objavljuje 1881., a "Osnov nauke računanja vrijednosti šuma" 1882. U Šumarskom listu javlja se 1880.

Već u početku svog službovanja Kesterčanek je znao koliko narodno bogatstvo Hrvatske leži u njenim šumama. Dolazi do uvjerenja da za uspješno gospodarenje hrvatskim šumama šumarski činovnici trebaju imati visokoškolsko obrazovanje kao i upravnici drugih struka. Smatrao je, sukladno traženjima Šumarskog društva, da križevačkom učilištu treba reforma, te ga treba prenijeti u Zagreb na Sveučilište kao odsjek za šumarstvo ili ga podići na stupanj akademije i tražiti ispit zrelosti kao uvjet primanja (Šum. list 1881, str. 107-108). No njegove ideje o razvoju šumarske nastave ne nalaze razumijevanje, te je napustio nastavnički rad i, na vlastiti zahtjev, rješenjem od 27. III. 1883., premješten je u šumarsku upravnu službu županijskoj oblasti u Zagrebu, u svojstvu županijskog nadšumara¹. Do 1892. županijski je nadšumar u Zagrebu, a od 1892-1893. u istom svojstvu u Varaždinu.

¹ A. Lenarčić kao razlog odlaska navodi želju Kesterčaneka da se usavrši u praktičnom šumarstvu, a prepostavlja da su i drugi razlozi na to utjecali (Šum. list, posebni broj 1915, str. 10).

Uz redovne upravne poslove djeluje kao urednik Šum. lista (do 1886.) i tajnik Šum. društva (1887-1892). Stručnim raspravama i člancima pokreće pitanja šumarske nastave, uređenja urbarskih općina i reorganizacije šumarske uprave. Kao urednik Šum. lista (1884) pozdravlja vijest o preustrojstvu križevačkog zavoda, čime bi bili usvojeni zahtjevi struke i stvoreni temelji razvoju šumarstva u Hrvatskoj ustrojstvom višoke šumarske škole u savezu sa Sveučilištem. Iste godine Šum. društvo izabire ga u odbor za preustrojstvo šumarskog odjela u Križevcima. U članku "**K pitanju šumarske obuke**" (Šum. list, 1885.) zagovara "ustrojstvo šumarskog odsjeka u savezu sa Mudroslovnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu", protiv je samostalne šumarske akademije, pogotovo u Križevcima. Potrebu da se obrazovanje naših šumara prenese na zagrebačko sveučilište po uzoru na obrazovanje šumara u Njemačkoj i Austriji obrazlaže pod naslovom "**Šumarska obuka spada na sveučilište**" (Šum. list, 1886.). Tim je zahvatima pomoglo donošenje "Zakona kojim se uređuje šumarsko-tehnička služba kod političke uprave u kraljevinah Hrvatske i Slavonije" (1894), koji traži akademsku naobrazbu za šumare. Osnovne misli navedenog zakona Kesterčanek iznosi već 1883. u Šum. listu pod naslovom "**Kako da organiziramo naše šumarstvo**". Na prijedlog Kesterčaneka Šum. društvo na skupštini 1884. donosi zaključak da se Zemaljskoj vlasti uputi predstavka o nužnosti donošenja zakona za uređenje šumarske uprave tzv. urbarskih općina u Hrvatskoj i Slavoniji².

F. Kesterčanek je za vrijeme upravne službe temeljem Zakonske uredbe o šumama od 1769., metodom razdiobe šuma na godišnje sjećine, uredio šume bivšeg vlastelinstva Farkašić (1888)³. Prvostolni Kaptol zagrebački 1890. izrazio mu je zahvalu za uspješno vođeni nadzor nad kaptolskom šumskom upravom, kojom je rukovodio četiri godine. Osim toga, na prijedlog Šum. društva, imenovan je povjerenikom na ispitima za samostalno vođenje šumskog gospodarstva⁴. Godine

1892. "za nastojanje oko unapređenja zemaljske kulture kao i strukovne vještine", imenovala ga je Zemaljska vlada zemaljskim kulturnim vjećnikom.

Uvjeren da su njegova nastojanja oko reorganizacije šumarske uprave i nastave dobro usmjerena, želeći se više posvetiti radu na stručnoj šumarskoj literaturi i nastavi, vraća se na križevačko učilište, gdje je u rujnu 1893.⁵ imenovan profesorom šumarske struke. Na križevačkom zavodu obnaša tu dužnost do 8. XII. 1899. Na šumarskom odjelu predavao je sađenje i uzgoj šuma, šumarsku botaniku, čuvanje šuma, šumarsku upravu, uporabu šuma i tehnologiju drva, povijest, literaturu i statistiku šumarstva, a posljednje 3 godine i šumarsku entomologiju. Osim toga vodio je šumarske vježbe, a bio je i predstojnik Zbirke za šumarsku proizvodnju i tehnologiju drva. Godine 1897. promaknut je kao profesor u VIII. činovni razred.

U oba razdoblja nastavnog rada u Križevcima organizirao je i vodio poučna putovanja učenika šumarskog odjela na prostorima Hrvatske i u inozemstvu⁶ (Česka, Štajerska, Primorje – hrvatsko i austrijsko, Međimurje, Zagrebačka gora, Budimpešta – Milenijska izložba, Bosna i Hercegovina, Dalmacija, privatna imanja u Slavoniji, šume Brodske imovne općine i dr.). Svoje stručno znanje upotpunjavao je znanstvenim putovanjima proučavajući šumsko-gospodarske prilike (1879. i 1881. okolica Senja, Rijeke, Trsta i Gorice; 1880. Slavonija, Njemačka, Švicarska; posjetio je i šumarske zavode u Münchenu, Tübingenu, Giessenu i dr.).

Nakon što je u listopadu 1898. obavljen prijenos šumarske nastave iz Križevaca na Šumarsku akademiju u Zagrebu, prislonjenu uz Mudroslovni fakultet, Kesterčanek ostaje u Križevcima do 1899. kada je i posljednja generacija šumara završila školovanje.

U prosincu 1899. F. Ž. Kesterčanek dodijeljen je Šumarskom odsjeku, Odjelu za unutarnje poslove Zemaljske vlade u Zagrebu, gdje ostaje do srpnja 1900. Tada prelazi u svojstvu profesora na Šumarsku akademiju u Zagrebu.

² Zakonom od 25. IV. 1894. urbarske općine organizirane su kao zemljische zajednice.

³ Klepac, D.: Uređivanje šuma, Zagreb 1965., str. 18.

⁴ Bio je ispitni povjerenik i na ispitu koji je 1909. položio A. Levaković.

⁵ U spomenici "Šumarska nastava u Hrvatskoj 1860-1960.", Zagreb 1963., na str. 41 greškom je tiskana 1883. kao godina povratka Kesterčaneka u Križevce.

⁶ Kesterčanek je ekskurziju u Česku i Austriju opisao u brošuri "Eine forstliche Studienreise in Böhmen" (1880.). Poučno putovanje u Bosnu, Hercegovinu i Dalmaciju (30. V. – 13. VI. 1897.) opisao je u Šum. listu u članku "Kroz Bosnu i Hercegovinu" (1897.). Prema informaciji gde Lasić Jasne, unuke F. Kesterčaneka, prilikom dolaska u Dubrovnik, grupa je bila gost tadašnje gospodarske škole u Gruju (Šum. list 1897., str. 491), koja je bila smještena u ljetnikovcu obitelji Gundulić iz XVI. stoljeća. U toj je kući, igrom slučaja, od 1920. živio Kesterčanekov sin Frano s obitelji, a danas u njoj živi unuka Kesterčaneka gđa Lasić Jasna s obitelji.

FRAN KESTERČANEK – PROFESOR NA ŠUMARSKOJ AKADEMIJI U ZAGREBU

Kao rezultat nastojanja Šum. društva o ostvarivanju visokoškolske nastave u Hrvatskoj⁷ i potreba za obrazovanjem šumarskih stručnjaka na sveučilištu⁸, na temelju zakona od 13. III. 1897. o promicanju gospodarstva u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, otvorena je 1898. u Zagrebu Šumarska akademija prošlonjena uz Mudroslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Naukovna osnova bila je jednaka onoj Šumarske akademije u Ščavnici (Slovačka, tada u sklopu Mađarske). Za potrebe Šum. društva, Šumarske akademije i Šumarskog muzeja u Zagrebu je 1898. otvoren Šumarski dom.

Zasluge za otvaranje Šumarske akademije pripadaju, između ostalih Franu Kesterčaneku, Ivanu Partašu⁹ i banskom savjetniku dr. Ivi Mallinu. Kesterčanek je, naime, od početka djelovanja u Križevcima, te kao tajnik Šum. društva i urednik Šum. lista vodio upornu borbu za podizanje šumarske nastave u Hrvatskoj na najviši stupanj, iz razloga koje u tekstu na više mesta spominjemo.

Rješenjem Zemaljski vlade od 11. VII. 1900. (br. 49743 – unut. odjel) Fran Kesterčanek imenovan je profesorom na Šumarskoj akademiji u Zagrebu. Predavao je predmete: uzugajanje šuma (1900/01.-1914/15.), šumarsku politiku (1911/12.-1914/15.), šumarsku mehaničku tehnologiju (1900/01.-1908/09.) uporabu šuma (1902/02.-1914/15.), čuvanje šuma (1900/01.-1910/11.) i lovstvo (1900/01.-1910/11.). Za izvođenje vježbi uredio je bogatu zbirku učila u Kabinetu za šumsko-proizvodne struke (uzgajanje šuma, uporaba šuma, šumarska mehanička tehnologija, čuvanje šuma) osnovanom 1899. prijenosom istoimenog kabineta iz Križevaca i kasnijim upotpunjavanjem. Posebno se isticala svojom potpunošću zbirka iz uzugajanja šuma, na kojoj bi, prema A. Petračiću¹⁰ "mogle zavidjeti mnoge starije visoke šumarske škole". Kesterčanek je bio predstojnik kabineta do 1915., kada dužnost preuzeo prof. dr. A. Petračić. Kao profesor uzugajanja šuma Kesterčanek je nastojao urediti arboretum i

šumarsko-botanički vrt, koji je počeo uređivati na zemaljskom dobru u Božjakovini¹¹, ali ga ubrzo napušta jer zbog udaljenosti od Zagreba nije bio podesan. To je pitanje riješeno osnivanjem Gospodarsko-šumarskog fakulteta u Zagrebu u okviru fakultetskog dobra u Maksimiru.

Kesterčanek je, kao i u Križevcima, svake godine vodio slušatelje Akademije na nekoliko tzv. malih ekskurzija i jednu veliku stručnu ekskurziju, upotpunjavači teoretska znanja studenata praktičnim primjerima u šumi. Npr. 1901. održana je ekskurzija "profesorah i slušačah kr. Šumarske akademije u gornju Krajinu i hrvatsko primorje", a 1902. četverodnevna "mala" ekskurzija u Crikvenicu i Senj, radi uvida u pošumljavanje krša i radova u "biljevištu" kod Sv. Mihovila, te posjet "drvorezaonici i tvornici kod Vrata i Vrbovskom" (prema dopisu prof. Kesterčaneka od 7. III. 1902. upućenog Visokoj kr. zemaljskoj vladji).

1907/08. šk. god. studij na Akademiji produžen je s 3 na 4 godine¹². U travnju 1908. Akademija je odlukom vladinog Odjela za bogoštovlje i nastavu, dobila u upravnom pogledu široku samostalnost. Uspostavljen je zbor nastavnika Akademije, koji na sjednici 28. IV. 1908. izabire za svog prvog pročelnika u II. semestru 1907/08. šk. god. prof. F. Kesterčaneka. Tu je dužnost obnašao do početka 1908/09. šk. god. kada je za pročelnika izabran Ivan Partaš. Obojica su utjecali na razvoj hrvatske šumarske nastave. Zaslužni su, između ostalih, što je Šumarska akademija ostvarila svoju samostalnost pri Mudroslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Kesterčanek i dalje nastoji da se pitanje šumarske visoke nastave definitivno uredi. Uz profesore I. Partaša i V. Hlavinku a zatim A. Petračića, Đ. Nenadića i A. Levakovića zaslužan je za potpunu sanostalnost visokoškolske šumarske nastave osnivanjem Gospodarsko-šumarskog fakulteta 1919. u Zagrebu, što Kesterčanek, nažalost, nije doživio.

⁷ Na prvoj skupštini obnovljenog Hrv.-Slav. šum. društva 1876. usvojena je rezolucija "da se u Zagrebu ustroji posebna Šumarska akademija", a na vinkovačkoj šumarskoj skupštini 1880. zaključeno je da se "opetovano kr. Zemaljsku vladu umoli da kr. Šumarsko učilište u Križevcima čim skorije podigne na stupanj Akademije šumarstva".

⁸ Zakonom od 21. I. 1894. o uređenju šumarsko-tehničke službe bilo je određeno da se u toj službi za položaje više od X. činov. razreda zahtijeva akademska spremna i državni ispit za samostalno vođenje šumskog gospodarstva.

⁹ Klepac, D.: "Hrvatsko šumarstvo u drugoj polovici XIX. stoljeća". Šum. list 1997., str. 122-125.

¹⁰ "Slava F. Ž. Kesterčaneku", Šum. list (žalobni broj) 1915., str. 16-17. (Napomena: A. Petračić i Đ. Nenadić prvi su apsolventi Šum. akademije 1901., a kasnije i profesori na Akademiji).

¹¹ "Hrvatsko šumarsko društvo 1846-1996", Zagreb 1996., str. 95.

¹² O preustrojstvu Akademije Sabor je raspravljao u prosincu 1905. u smislu konačnog uređenja i povećanja studija na 4 godine. Istovremeno Šum. društvo traži "da se naukovno vrijeme shodno povisi", a Akademija organizira shodno stanju šumarske znanosti u naprednijim državama (10. XII. 1905.). Na skupštini društva 1906. traži se produženje studija na 4 godine, kao i sljedećoj 1907. kada se traži i pripojenje Akademije Sveučilištu u Zagrebu ili preko Filozofskog fakulteta ili putem otvaranja posebnog fakulteta.

Prof. Kesterčanek je od 1911. do 1913. obnašao dužnost upravitelja Šumarskog muzeja (osnovanog 1896., svečano otvorenog 1898.), nastavnog objekta Šum. akademije, u kojemu su bili smješteni i predlošci iz lovstva. Iz dopisa Zemaljske vlade, Odio za bogoštovlje i nastavu, br. 13.422 od 30. VI. 1911., dekanu Mudsonovnog fakulteta u Zagrebu o predaji Šumarskog muzeja prof. F. Kesterčaneku na upravljanje, saznajemo da je prijelaz muzeja iz uprave Šum. društva "prešao u upravu visokog zemaljskog erara" 1909. (što potvrđuje i zapisnik XXXIV. skupštine Šum. društva, Šum. list 1910., str. 381).

Zabilježena je aktivnost Frana Kesterčaneka i izvan domovine. Hrvatsku je zastupao na Šumarskom kongresu u Beču 1881.¹³, gdje se vodila i rasprava o reformi državnog ispita za samostalno vođenje šumskog gospodarstva. Na Svjetskom šumarskom kongresu u Beču 1890. predstavnik je Šum. društva. Kongres se bavio pitanjima uređenja i pošumljavanja bujičnih područja i nomenklature u entomologiji i botanici. Kao profesor Šumarske akademije sudjeluje na Međunarodnom šumarskom i gospodarskom kongresu u Beču 1907. Kesterčanek je (uz Ecksteina i Henryja) bio referent za pitanje "koje bi mjere bile potrebne da se predusretne većim štetama insekata u šumi i da se sprječi njihovo rasprostranjenje". Tom je prilikom izabran I. potpredsjednikom šumarskog odsjeka. 1913. zastupao je zagrebačko Sveučilište na proslavi Visoke škole za kulturu tla u Beču u povodu 100-godišnjice njenog osnutka kao Šumarske akademije u Mariabrunnu (prijevod Šumarske nastave iz Mariabrunna u Beč obavljen je 1875. godine).

1913. Kesterčanek počinje jače poboljevati, zbog čega je bio prisiljen koristiti dopuste. Tijekom 1914/15.

Slika 1: Grob Fran Kesterčaneka na zagrebačkom groblju Mirogoj
Foto: M. Skoko

lijeci se u Topuskom i Rogoškoj Slatini, na žalost bezuspješno. Profesor Šum. akademije i odbornik Šum. društva Fran Kesterčanek umro je u Zagrebu 21. kolovoza 1915. Sahranjen je na zagrebačkom groblju Mirogoj¹⁴. Pred velikim brojem društvenih članova nadgrobno slovo održao je prof. Šumarske akademije i odbornik Šum. društva dr. Andrija Petračić, koji je istakao neprolazne zasluge F. Kesterčaneka za hrvatsku šumarsku nastavu i Šum. društvo.

DRUŠTVENI RAD FRANA KESTERČANEKA

a) Hrvatsko šumarsko društvo

Kesterčanek je pristupio kao član Šumarskom društvu (tada Hrvatsko-slavonsko šumarsko društvo) 1878. i od početka se ističe društvenim radom. Već na skupštini Šum. društva u Vinkovcima (1880.) sudjeluje u strukovnoj "razpravi" s referatom "**Koja su najglavnija tehnička obilježja hrvatsko-slavonske hrastovine, osobitim obzirom na uporabivost iste u bačvarskoj obrti**" (Šum. list 1880., str. 180-190). Na toj skupštini izabran je za tajnika Šum. društva, a na prijedlog V. Račkog i za urednika društvenog glasila "Šumar-

ski list". Uredništvo preuzima 1881. I kao urednik i kao tajnik radi na okupljanju šumara u Šum. društvu. U prvom broju Šum. lista 1881. poziva članove Šum. društva da ga radom i savjetom podrže kao urednika "da tako zajedničkim djelovanjem omoguće procvat društva i lista", a time i razvoj hrvatskog šumarstva. Kako su tada većina šumara bili stranci, smatrao je da je nužno utirati put domaćim sinovima do upravljanja vlastitim šumama. Okuplja vrsne šumarske stručnjake i prijatelje šumarstva kao suradnike, i za kratko vrijeme Šum. list i sadržajem i aktualnošću dostiže slične strane časopise¹⁵

¹³ Prvi Kongres na kome je sudjelovao i stručnjak iz Hrvatske održan je u Beču 1849. Na kongresu je sudjelovao i D. Kos.

¹⁴ Zajednički tih dom Fran Kesterčaneka (1856-1915), njegove supruge Marije r. pl. Maravić (1862-1911) i kćerke Sidonije (1886-1977) pronašli smo na Mirogoju zahvaljujući gospodin Lasić Jasni, unuci F. Kesterčaneka.

¹⁵ O sadržaju Šum. lista pohvalno se izrazio ugledni šumarski stručnjak J. Wessely u austrijskom stručnom listu "Centralblatt für das gesamte Forstwesen".

i vremenom postaje tražen u stručnim i znanstvenim krugovima izvan Hrvatske. Od 1885. Šum. list izlazi kao mjesecišnik, što je rezultat neumornog rada F. Kesterčaneka za Šum. društvo.

Kao urednik Kesterčanek je iz njemačkih stručnih listova prenosio poučne članke iz područja šumskog gospodarstva. Kao suradnik Šum. lista objavio je oko 60-ak radova (1880-1908). O tematici te njegove plođne suradnje opširnije ćemo govoriti u prikazu njegovog stručnog literarnog rada. Kesterčanek je prestao obnašati dužnost urednika Šum. lista krajem 1886. U 1887. uredništvo preuzima M. Vrban ić. Tijekom pet godina uredničkog rada (1881-1886) okupio je većinu hrvatskih šumara u Šum. društvo i oko Šum. lista. Po sadržaju članaka vidi se da je suradnike zainteresirao i za stranu šumarsku literaturu, kao i za proučavanje stanja naših šuma i šumarske službe, te na taj način pokrenuo razvoj šumarske struke u Hrvatskoj.

Sredinom 1905., zbog bolesti urednika I. Partaša, ponovno preuzima uredništvo Šum. lista i Lugsarskog viestnika¹⁶ i ostaje urednikom do 1908. U tom razdoblju doživio je i 30-u obljetnicu Šum. lista (1887-1907) i u svom osvrtu (Šum. list 1908., br. 1) izražava zadovoljstvo radom šumara-suradnika, kojim su stvoreni temelji hrvatskoj šumarskoj literaturi i znanosti. Ukupno uvezši Fran Žaver Kesterčanek kao urednik utjecao je na sadržaj Šum. lista i razvoj šumarske struke u Hrvatskoj, ali je nastojao u tom svom radu obuhvatiti i šumarsku problematiku susjednih zemalja.

Fran Kesterčanek obnašao je dužnost tajnika Šum. društva od 1880-1882. i ponovno od 1887-1892¹⁷. Prema V. Benaku¹⁸ u društvenoj upravi surađivao je kao odbornik 24 godine (1880-1893, 1900-1908, 1911-1914). Njegov tajnički posao bio je u kontinuitetu njegovog djelovanja kao urednika Šum. lista. Uvijek je nastojao da se putem Šum. društva, kao stjecišta hrvatskih šumara, unapređuju interesi šumarskog staleža u Hrvatskoj, članova društva i njihovih obitelji, a putem društvenih skupština pospješe osobni kontakti članova društva i izmjene iskustava iz šumarske prakse, te time pridonoše "obogaćenju šumarske znanosti i usavršavanju šumarskog zvanja u Hrvatskoj" (Kesterčanek u pozivu na V. glavnu skupštinu Šum. društva 1881.). Kesterčanek je bio nazočan gotovo svim skupštinama Šum. društva, gdje kao tajnik izvješće o radu društvene upra-

ve, a aktivno sudjeluje u strukovnim raspravama (već spomenuta vinkovačka skupština 1880.), na skupštini Šum. društva u Krapini (1881.) sudjeluje izlaganjem **"Pitanje o preinaki postojeće naredbe državnih šumarskih izpita"**, na skupštini u Zagrebu (1882.) vodi raspravu o "Načrtu novog šumskog zakona" (referenti D. Laksar i V. Dojković). Radi na preinaci odredaba društvenih pravila iz 1877. (Ogulinska skupština 1883. donosi promjene u kategorizaciji članova i promjeni sastava Upravnog odbora).

F. Kesterčanek zastupao je Šum. društvo 1880. na glavnoj skupštini njemačkih šumara u Wildbadu, a 1885. zastupa Šum. društvo prigodom proslave 25-te obljetnice Gospodarsko-šumarskog učilišta u Križevcima. Godine 1895. u ime Šum. društva dočekuje u Zagrebu članove austrijskog šumarskog društva na njihovom proputovanju na skupštinu u Sarajevo i izlet po Bosni. Tom poučnom putovanju pridružio se i F. Kesterčanek.

Posebne zasluge za Šum. društvo Kesterčanek je stekao uređivanjem šumarskih odjela na izložbama. Godine 1884. Šum. društvo ga izabire u središnji odbor za budimpeštansku izložbu (1885.). Kao tajnik predstavlja Šum. društvo na Šumarsko-gospodarskoj izložbi u Beču 1889. Na Jubilarnoj gospodarsko-šumarskoj izložbi 1891. u Zagrebu¹⁹, koja je održana kao javna manifestacija polustoljetnog djelovanja Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva (osnovanog 1841.), uređenje Šumarskog dijela izložbe povjerenje je Šum. društву. Konačan izbor društvenog paviljona prepusten je F. Kesterčaneku. Najveći dio radova oko uređenja obavili su tajnik F. Kesterčanek i nadšumar Julije Kuzma. Osim toga Kesterčanek je bio član središnjeg odbora za pripremu Jubilarne izložbe, izvjestitelj odjela za šumarstvo, član odjela za lov i član građevno-dekorativnog i financijskog odjela Jubilarne izložbe. O Jubilarnoj izložbi, kao događaju na kraju XIX. stoljeća pišao je domaći i inozemni tisak. U dnevniku "Obzor" od 10. IX. 1891. u osvrtu na paviljon Šum. društva između ostalog čitamo: "Cielu ovu i zanimivu izložbu šumarskog društva pokrenuo je i uređivao kr. nadšumar F. X. Kesterčanek. Stoga zaslužuje za te svoje zasluge svaku pohvalu i zahvalnost". Na Milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896. F. Kesterčanek je sudjelovao u uređenju izložbe šumarstva i lovstva Hrvatske i Slavonije. O toj izložbi u Lovačko-ribarskom viestniku napisao je dva

¹⁶ "Lugarski viestnik" izlazio je kao zasebni prilog Šum. lista od 1895-1920. radi stručne pouke lugarskog osoblja i promicanja šumarstva. Prema tome krivi su podaci da je izlazio od 1892-1918. ("Šume u Hrvatskoj", Zagreb 1992., str. 293), odnosno od 1905-1921. (Šumarska enciklopedija, knjiga 2, Zagreb 1983., str. 612).

¹⁷ U literaturi nalazimo da je Kesterčanek bio tajnik Šum. društva neprekidno od 1880-1892., međutim tajnik Šum. društva od 1882-1886. bio je dr. Vjekoslav Köröskenyi (1839-1909), dr. filozofije, prof. matematike i geodezije na Gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcima (1860-1879), autor prvog udžbenika iz geodezije na hrvatskom jeziku (1874.).

¹⁸ Kao i pod 10., str. 40.

¹⁹ Piškorić, O.: Jubilarna gospodarsko-šumarska izložba 1891. u Zagrebu. Šum. list 1992., br. 1-2, str. 77-86.

članka: "Hrvatski šumarski i lovački paviljon na Milenijskoj izložbi" (1895.) i "Izložba lovstva u Budimpešti" (1896.) I na Pariškoj izložbi 1900. povjeren je uređenje izložbe hrvatskog šumarstva.

Spomenimo da je F. Kesterčanek bio član Hrvatskoga naravoslovnog društva i suradnik društvenog glasnika, te član Hrvatskoga planinarskog društva.

b) Obće hrvatsko društvo za gojenje lova i ribarstva

1881. osnovano je "Društvo za obranu lova u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji", no o djelovanju društva se malo zna. Društvo je obnovljeno 1891. pod nazivom "Prvo obće hrvatsko društvo za gojenje lova i ribarstva" u Zagrebu²⁰. Kesterčanek je bio jedan od članova utemeljitelja i prvi tajnik obnovljenog društva. U Šum. listu (1891., str. 87-88) Kesterčanek piše o osnivanju, zadaći i opsegu rada društva, najavljujući i potrebu izdavanja časopisa i knjiga. Osnovni zadatok društva bio je rad na unapređenju lovstva i ribarstva i obrani interesa društvenih članova posjednika i čuvara lovišta. Sudjeluje kod izrade društvenih pravila kao osnove za daljnji rad. Nastoji okupiti što više članova. Nesebičnim radom utjecao je na razvoj društva, lovstva i ribarstva te je redovito biran društvenim tajnikom, pa i prilikom službenog djelovanja izvan Zagreba (Varaždin, Križevci). Bio je tajnik društva neprekidno do 1910., što je dokaz njegovog savjesnog rada. Ostao je i dalje odbornik i pomagao je u ostvarivanju društvenih zadaća.

Vrijedno je spomenuti nekoliko njegovih aktivnosti o stručnim pitanjima lovstva i ribarstva. Godine 1891. sudjeluje u ime društva, u izradi osnova novog zakona o lovu. Na sjednicama odbora (1892, 1897.) predlagao je uvođenje tečajeva-predavanja o ribarstvu na gospodarskim i šumarskim učilištima, uređenje zemaljskog ribogojnog zavoda, namještenje posebnog stručnjaka za ribarstvo pri Zemaljskoj vladi, uređenje pitanja otkupa regalnog prava i dr. Godine 1895. na prijedlog Kesterčaneka imenovani su povjerenici u važnijim mjestima Hrvatske i Slavonije radi oživotvorenja zadatka društva.

Osim već spomenutih aktivnosti na izložbama na kojima je bilo zastupljeno i lovstvo (Zagreb 1891., Budimpešta 1896.) Kesterčanek je zaslужan za uređenje četiri samostalne izložbe rogovlja i lovačkih trofeja u Zagrebu. Prva društvena izložba održana je 1899. Iz osvrta Kesterčaneka na izložbu, saznajemo da je čitav iz-

ložbeni prostor, zahvaljujući nastojanju grofa M. Bommelsa, ispunjen trofejima "kakvih je još riedko na kojoj lovačkoj izložbi u tolikom množtvu i vrsnoći bilo na okupu" (Lovačko-ribarski viestnik, 1899., str. 25). Sljedeće izložbe društvo je priredilo 1900, 1902. i 1906.²¹ uz aktivno učešće F. Kesterčaneka.

Ideja Kesterčaneka o potrebi izdavanja društvenog glasila ostvarena je već 1892, kada je pokrenut "Viestnik Prvoga obćeg hrvatskog društva za gojenje lova i ribarstva", koji od 1894. izlazi kao "Lovačko-ribarski viestnik" Obćeg hrvatskog društva za gojenje lova i ribarstva. Od prvog dvobroja 1892. kroz sljedećih 18 godina, do broja 1/1910. Viestnik izlazi "pod uredničtvom potpisanih tajnika Frana Žavera Kesterčaneka". Prema službenom premještanju urednika Kesterčaneka list je tiskan 1892. u Zagrebu, 1893. u Varaždinu, 1894-1899. u Križevcima, a zatim u Zagrebu. Kao urednik, uz lov prati "istom pomnjom i ribolov", nastojeći da sadržaj lista bude zanimljiv, sadržajno raznolik, poučan i zabavan, znanstven i popularan "i što vjernije ogledalo stanja hrvatskog lovstva i ribarstva". Kao urednik uspio je povećati broj suradnika i čitatelja kao i opseg lista, pridonoseći tako kvaliteti i obogaćivanju sadržaja i aktualnosti lista. Da bi privukao pozornost čitatelja uveo je nekoliko zanimljivih rubrika: "Društvene vijesti", "Književnost", "Raznoliko", a donosi i vijesti iz ornitologije²². Na kraju uredničkog rada odano mu je priznanje za njegov predani rad.

Kao suradnik Lovačko-ribarskog viestnika objavio je veći broj člankova iz područja lovstva, pretežno od 1892-1900., a iz ribarstva objavio je dva članka 1910. U Šum. listu objavljuje članak "Naše ribarstvo" (1896) u kome piše o morskom i riječnom ribarstvu, a opisao je stanje ribarstva u postojećim ribnjacima (Trakošćan, Klenovnik, Paukovac, Maksimir, Brezovica, Kerestinec).

Osim stručnih radova u Viestniku, objavio je i nekoliko zasebnih djela iz područja lovstva: Šumski zakoni i zakoni o lovu (1887), Zakon o lovu od godine 1892. (1893), Službeni naputak za nadzirače lova u Hrvatskoj i Slavoniji (1894), Kratki naputak o rukovanju naredbama za zaštitu lova, ribo- i rakolova ... (1898).

Godine 1896. Fran Žaver Kesterčanek objavio je u Zagrebu tada najvažnije lovačko djelo "Lovstvo – Priručnik za lovece i poučnik za nadzirače lova u Hrvatskoj i Slavoniji", napisano po nalogu Zemaljske vlade, a na poziv "Općeg hrvatskog društva za gojenje lova i ribarstva". U uvodu piše "da je ovo uobće prvo djelo te vrsti u hrvatskoj književnosti". Prvobitni program knjige za-

²⁰ Jagić, R.: Hrvatsko društvo za gojenje lova i ribarstva. Lovački vjesnik 1953., br. 7-8, str. 150-157.

²¹ Kesterčanek je poticao izložbu naših lovačkih trofeja i na Prvoj međunarodnoj izložbi održanoj u Beču 1910. Društvo, koje je već održalo četiri lovačke izložbe odbilo je sudjelovati na Bečkoj izložbi, jer Društvo nije omogućeno da lovstvo kraljevina Hrvatske i Slavonije izlaže samostalno, odvojeno od Mađarske (Frković, A.: Lovačke trofeje, Zagreb 1989., str. 87; Jagić, R. kao pod 20 str. 155-156).

²² Nešto opširnije o sadržaju lista nalazimo u članku "Fran Žaver Kesterčanek", Lovački vjesnik 1977., br. 12, str. 303-304.

mišljene kao "poučnik za lovskie nadziratelje" proširio je sukladno potrebama nastave lovstva na križevačkom učilištu i želji da našim lovcima pruži odgovarajuću stručni knjigu. Kod sastavljanja "Lovstva" Kesterčanek je koristio "ne samo domaću literaturu o lovru i lovstvu već i sva pristupna i priznana djela njemačke strukovne literature". Knjiga je opsegao 350 stranica, napisana u tri dijela sa 135 slika" većinom po uzorcima prvih slikara te struke". U I. dijelu nalazimo "Naravopis i lov divljači i zvjeradi", u II. dijelu opisani su "Lovački psi, lovačko oružje i lovačka oprema", a u III. dijelu nalaze se "Zakoni i propisi odnoseći se na lov i izvršavanje lova u Hrvatskoj i Slavoniji"²³. Kao interesantan podatak nalazimo, između ostalog, opis i prebivalište dabra kao najvećeg našeg glodavca "kojega je međutim skoro sasvim nestalo". Prema M. Grubešiću

ču²⁴ nazočnost dabra u Hrvatskoj u XX. stoljeću nije evidentirana, te je 1996. realizirana ideja o ponovnom naseljavanju dabra u Hrvatskoj ispuštanjem para dabra na lokalitetu Žutica kraj Ivanić Grada. Napomenimo da Kesterčanek u Lovačko-ribarskom vjesniku (1896., str. 131-132) odgovara "na tzv. ocjenu knjige Lovstvo u Obzoru" J. Ettingera. Pretisak stoljetne knjige "Lovstvo" objavljen je 1996. u nakladi Hrvatskog lovačkog saveza sa željom da se ukaže na početke i značaj hrvatskog lovstva. Pretisak je svečano predstavljen u Križevcima 16. X. 1996., u gradu u kome je Kesterčanek i napisao "Lovstvo" (1896)²⁵. Možemo zaključiti da je djelatnost F. Kesterčaneka u "Obćem hrvatskom društву za gajenje lova i ribarstva" utjecala na razvoj društva, cijelokupnog lovstva i lovačke kulture i književnosti u Hrvatskoj.

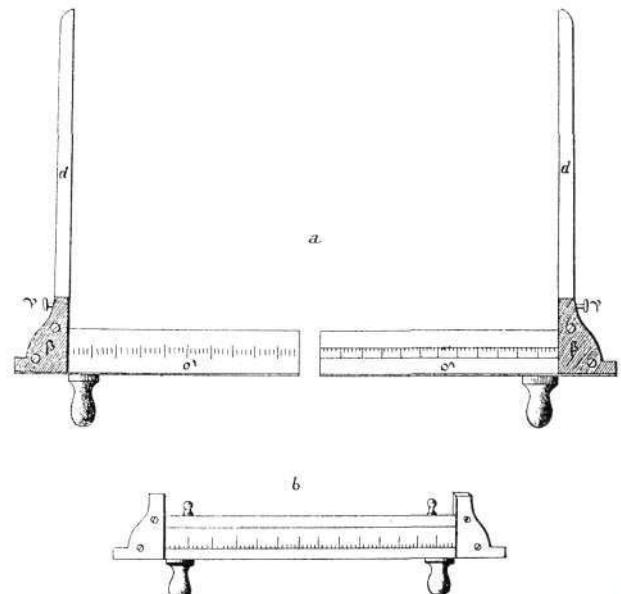
ZNANSTVENI I STRUČNI RADOVI F. Ž. KESTERČANEKA

Franjo Šporer i Dragutin Kos, začetnici Šum. društva, ujedno su bili i utemeljitelji hrvatske šumarske književnosti²⁶. Prema A. Petračiću²⁷ "Kesterčanekovim dolaskom u Križevački zavod rekli bi da počinje novo doba za hrvatsku šumarsku stručnu knjigu". Plodni literarni rad Franja Ž. Kesterčaneka obuhvaća gotovo sve grane šumarske znanosti. Tada oskudnu domaću stručnu literaturu obogatio je s nekoliko (djelomično već spomenutih) knjiga i nizom stručnih rasprava, članaka i prikaza u Šum. listu, dokazujući se kao znanstvenik i stručnjak. Ovdje će biti riječ o njegovim djelima iz područja šumarstva. Opširnije o njegovom literarnom radu iz područja lovstva već smo govorili.

Kao nastavnik, u početku rada na križevačkom učilištu, u opisu poučne ekskurzije u Austriju i Češku (1880) izrazio je želju da se dobre strane tamošnjeg naprednog gospodarenja šumama što prije kod nas uvedu. Također je smatrao svojom dužnošću da pisanjem stručnih šumarskih knjiga iz predmeta koje je predavao omogući slušateljima širu i temeljitiju naobrazbu.

Godine 1881. objavio je u Zagrebu, nakladom dalm. hrv. slav. vlade, prvu stručnu šumarsku knjigu na hrvatskom jeziku pod naslovom "Dendrometrij" navodeći u uvodu (Križevci 1880) da je kao podlogu za svoju knjigu uzeo "poznato i priznato vrsno djelo te struke – Die Holzmesskunst – od dra. prof. Baura u Monakovu", a sadržaj prilagodio potrebama slušača šumarskog

učilišta i kolega u praksi, te da namjerava pisati "o procjeni šumah i uređenju šumah" kao znanstvenim područjima. U knjizi, između ostalog, opisuje i instrumente naših stručnjaka: svoju promjerku (modificirana Friedrichova sa sklopivim kracima), Šporerov dendrometer, Pfisterov visinomjer, te tablice Danhelovskog za slavonske hrastove šume. Instrument za mjerjenje pro-

Novo konstruirana promjerka po systemih Friedricha i Schablassa sastavio

Fran. Xav. Kesterčanek.

aa: a = promjerka razmknuta, kraici otvoreni i vijkom γ učvršćeni b = promjerka sklopljena i zatvorena. c = promjerka za porabe α i γ iz željeza, β iz medi, δ iz drva.

Slika 2: Kesterčanekova promjerka (Šum. list 1880., ispred str. 161).

²³ O sadržaju i vrijednosti "Lovstva" pisao je D. Gajski u uvodu pretiska iz 1996.

²⁴ Grubešić, M.: "Akcija naseljavanja dabra u Hrvatskoj". Šum. list, 1996., br. 5-6, str. 261-265.

²⁵ O događaju su pisali: A. Frković u Šum. listu 1996., str. 534-535 i Lovački vjesnik, 1996., br. 11, str. 25.

²⁶ Kesterčanek, F.: "Prilozi za poviest šuma i šumskog gospodarstva kod Hrvata".

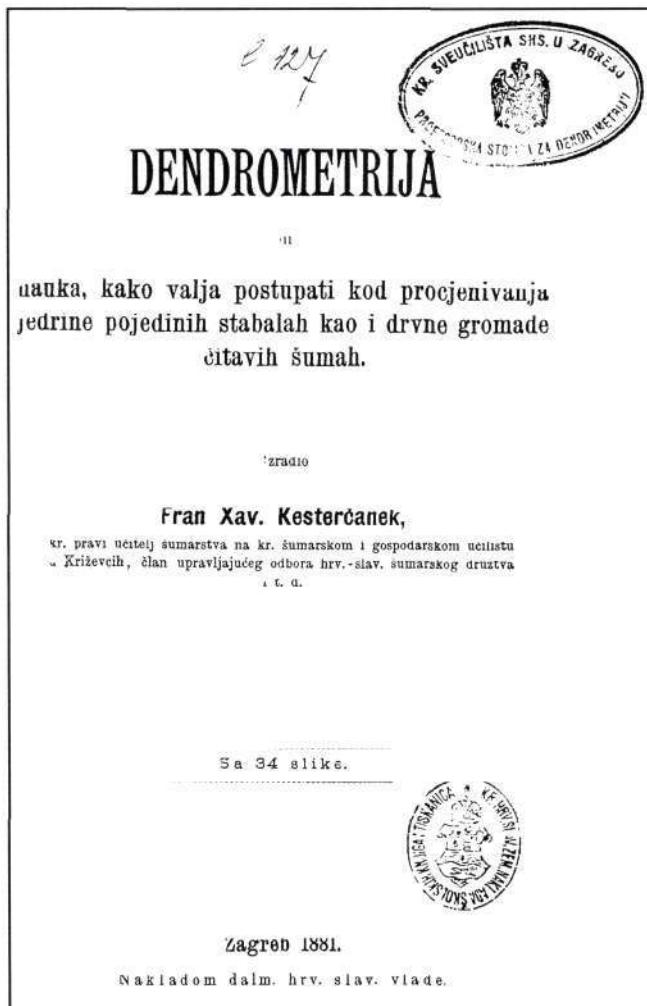
²⁷ Kao pod 10, str. 21.

mjera stabala zvanim "klupa" prvi je nazvao "promjerka", potpuno u duhu hrvatskog jezika, utirući put hrvatskoj šumarskoj terminologiji.

A. L e v a k o v i c u svojoj "Dendrometriji" (1922., str. 10-11) napominje da Kesterčanekova "Dendrometrijia", jedina do tada napisana na hrvatskom jeziku, ne govori o ustanovljivanju starosti i prirasta, kao što je Kesterčanek u uvodnom dijelu svoje knjige djelomično obrazložio.

Kesterčanek 1882. objavljuje djelo "Osnovi nauke računanja vrijednosti šuma" uglavnom napisano po knjizi dr. Gustava Heyera "Die Waldwerthrechnung". Prema Nenadiću²⁸ "U ovoj knjizi stavio se je Kesterčanek na stanovište Presslerovo, koji je počeo učiti, da se rentabilitet ima prosudjivati po visini zemljišne a ne šumske rente; nu to ispravno stanovište nije kasnije svojim dubokim osvjedočenjem i naučnim uvjerenjima zastupao. Najbolje se to vidi po tome, što

kao urednik "Šum. lista" donaša više članaka iz pera zastupnika stare škole, od kojih ovdje istučemo članak glavnog Presslerovog protivnika dr. Franza Baura "Bit pitanja o rentabilitetu šumarstva", u kojem se Kesterčanek prislanja mišljenju stare škole". Raspravu je objavio u Šum. listu (1882., str. 80-107) pod istim naslovom s podnaslovom "Po profesoru Bauru u Monakovu", iskazujući svoje neslaganje s postavkama prof Presslera u djelima iz 1858. i 1859. U članku "Uporaba nauke o čistom prihodu" (Šum. list 1886.) je prikazao Presslerovu nauku o najvećoj zemljišnoj renti uz napomenu da je teško utvrditi pojedine ekonomski elemente potrebne za računanje vrijednosti šuma zbog tržišnih kolebanja, ali da se šumari ipak trebaju upoznati s tom naukom. Knjige "Dendrometrijia" i "Osnovi nauke računanja vrijednosti šuma" bile su nagrađene od Zemaljske vlade, a također i određene školskim knjigama križevačkog zavoda.

Slika 3: Dendrometrija (1881.) i Lovstvo (1896.) F. Kesterčaneka prve su stručne knjige i udžbenici te vrste objavljeni na hrvatskom jeziku.

²⁸ Kao pod 10, str. 24-25.

Fran Ž. Kesterčanek surađivao je u Šum. listu dugi niz godina od 1880. do 1908., kada se ta suradnja gasi. Svoj prvi članak **"Promjerke"** objavljuje 1880. Ovdje razlaže s kolikom se pažnjom i točnošću mora postupati kod procjene šuma. Navodi da pogreška od 1 cm kod izmjere promjera utječe na drvnu masu stabla jednakom kao i pogrešno izmjerena visina za 1 m.

Iz područja šumarske uprave piše vrlo zanimljive članke. U raspravi **"Državno-šumarsko-gospodarski sustavi"** (1880.) prikazana su dva karakteristična državno-šumarsko-gospodarska sustava, sustav centralizacije šumarsko-gospodarske uprave (šumarnički) i sustav slobodne gospodarske samouprave (nadšumarski), uz genezu tih sustava i komentar o njihovim karakteristikama. Kesterčanek smatra da uvođenju naprednog nadšumarskog sustava u Hrvatskoj nema mjesta dok se kod nas ne osnuje šumarska akademija. Činjenica je da već tada uočava potrebu osnivanja visokoškolske šumarske nastave u Hrvatskoj.

Pitanjem šumarske obuke u Hrvatskoj bavi se u više navrata u Šum. listu (npr. 1881., br. 3; 1885. br. 3 i 4), te u već spomenutom članku **"Šumarska obuka spada na sveučilište"** (1886.).

Kao učitelj povijesti šumarstva u Križevcima piše u Šum. listu u nekoliko nastavaka (1882, 1883.) o stanju naših šuma i šumskog gospodarstva u prošlosti u raspravi **"Prilozi za poviest šuma i šumskog gospodarstva kod Hrvata"** (izdao i kao posebno izdanje 1882.). Povijest hrvatskog šumarstva obuhvatio je od vremena utjecaja rimske i mletačke kulture na stanje šuma i šumarstva u Hrvatskoj. Pregledno bilježi statute dalmatinskih gradova i razloge donošenja (XIII-XIV stoljeće). Opširno piše o stanju šuma i organizaciono upravnim odnosima od XVI-XIX stoljeća na području Civilne Hrvatske, Dalmacije i Vojne krajine. Završava s razvojem šumarstva u Hrvatskoj u XIX stoljeću, zaključno sa 70-im godinama s osvrtom na djelovanje hrvatskih šumarskih stručnjaka posebno F. Šporera, A. Tomića (školovanih u Mariabrunnu) i D. Kosa kao stručnih pisaca, organizatora šumarstva i suočnivača Šum. društva. U raspravi u cijelosti je objavljen **Urbar** izdan za vrijeme carice M. Terezije 1755. kao privremena regulativa odnosa između feudalaca i kmetova za središnji dio banske Hrvatske (1882., str. 170-181). Navedeni Urbarij bio je značajan za daljnji razvoj agrarnih odnosa, a i temelj svim kasnijim zakonima i naredbama u šumarstvu kao npr. zakona o segregaciji općinskih šuma i pašnjaka, zakona o otkupu servituta te "nije dakle ni čudo da su ustanove Urbarija u pravom smislu rieči postale najpopularnijim zakonom naroda hrvatskog", zaključuje Kesterčanek (1882., str. 181). U "Prilozima za poviest ..." objavljuje i potpuni tekst **Šumskog reda (Naredbe)** koju je 22. srpnja 1769. potpisala carica Maria Terezija (1882., str. 281-294). Taj dokument

Kesterčanek ubraja "uobiće među najznamenitije u povijesti šumarstva kod nas" i zaključuje da to nije samo "prvi hrvatski šumski zakon" već i prva na hrvatskom jeziku izdana "nauka o šumskom gospodarstvu" (str. 294-295). Ova povjesna rasprava često je citirana literatura u člancima suradnika Šum. lista i ostalim stručnim publikacijama kada je riječ o povijesti hrvatskog šumarstva.

Kesterčanek 1883. počinje u Šum. listu pisati o potrebi uređenja šumarsko-tehničke službe kod političke uprave pod naslovom **"Kako da organiziramo naše šumarstvo"**. Ovdje piše o potrebi reorganizacije šumarstva, tako da se vrhovni nadzor Zemaljske vlade, kao šumarsko redarstvo, potpuno odvoji od gospodarenja šumama, bilo državnim, bilo općinskim, te da se vrhovni nadzor protegne na sve šume bez obzira na vlasništvo i predlaže detaljnu konkretnu organizaciju od potrebe ustrojstva posebnog šumarskog odjela kod Zemaljske vlade do iskaza troškova.

"Naše šumsko gospodarstvo i načrt novog šumskog zakona" naslov je članka koji objavljuje 1885. (br. 5 i 7-8), u kome daje primjedbe na Načrt osnove šumskog zakona za Hrvatsku i Slavoniju, objavljenog u Šum. listu 1882., ističući štetnost "dozvole neograničene parcelacije šumištah" po šumarstvo. O pitanjima reorganizacije šumarstva Kesterčanek informira i širu javnost. U zagrebačkom dnevniku **"Agramer Zeitung"** piše nekoliko članaka od kojih spominjemo "Förderung des Forstkulturwesens in Kroatien" (1886) i "Unsere Landes-Forstpolizei" (1887).

U svibnju 1889. dovršena je "prerada načrta šumskog zakona" (I. Kolar, R. Fischbach), a načrt je razmatran na sjednici odbora Šum. društva u srpnju iste godine i objavljen u Šum. listu. Iste godine na skupštini Šum. društva u Osijeku razmatrani su i tekstovi F. Kesterčaneka, predloženih i objavljenih u Šum. listu (1887., str. 293-307) "načrta zakonskih osnova ob uređenju šumarske službe političke uprave kao i osnove zakona o uređenju šumskog gospodarstva i uprave obćinskih šuma starog provincijala". Ovih nekoliko podataka govori o doprinosu, između ostalih i Franu Kesterčaneku u stvaranju zakona o uređenju šumarsko-tehničke službe kod političke uprave. Prema Nenadiću²⁹ "Kesterčanek moramo smatrati intelektualnim začetnikom reorganizacije šumarske službe kod političkih oblasti u Hrvatskoj, te je ne manja i njegova zasluga da se šumarska uprava podigla iz prvotnog neuglednog stanja općinske uprave do sadašnjeg njenog položaja." Nenadić dalje tvrdi da je doprinos Kesterčaneka i u tome što je F. Zikmund postao predstojnik Šumarskog odsjeka Zemaljske vlade "kojemu je doista pošlo za rukom da je stvoreno više zakona (1894, 1897)

²⁹ Kao pod 10, str. 26.

na osnovu kojih je provedena reorganizacija šumarske službe u Hrvatskoj.”³⁰

Tema o trgovini pojavljuje se u Šum. listu prvi puta 1885. pod naslovom: **”Šumarsko-trgovačka razmatranja”** i nastavlja se 1886. i 1888. Autor je označen s F. X. K. kako se Kesterčanek često potpisivao. Ovdje iznosi statistiku naše trgovine drvom, osobito hrastovinom, koja je bila jedan od najvažnijih predmeta naše vanjske trgovine. Godine 1886. predviđa mogućnost konkurenциje kavkaske hrastovine, a slabiju trgovinu dužicom i upućuje trgovce na piljenje hrastove oblovine. Osuđuje nepravilnosti pri javnim prodajama šuma i ukazuje na negativne posljedice takovih postupaka. Upućuje šumare na korisnost i prednost znanja iz područja šumske trgovine.

Nekoliko radova iz područja kemijske i mehaničke prerade drva objavljuje od 1887-1888. Iz tog područja u Šum. listu u članku **”O dobivanju tanina iz hrastovine”** prvi puta spominje” nedaleko Siska novo ustrojenu tvornicu tanina”. (1887., str. 161-162).

U informativnom članku o šumama **”Kroz Bosnu i Hercegovinu”** (Šum. list 1897.) između ostalog nalazimo i botanički opis Pančićeve omorike prema podacima Pančića iz 1875. (str. 424-426) s kraćim informacijama Kesterčaneka o nalazištima i tehničkim svojstvima drva Pančićeve omorike.

O osnivanju Krajiške investicione zaklade Kesterčanek piše u Šum. listu pod naslovom **”Nješto iz novije prošlosti našeg šumarstva”** (1906., str. 169-187) gdje možemo pročitati da se ”10. VIII. 1869. sastalo kod c. i kr. vojnog zapovjedništva, kao tadašnje vrhovne oblasti za hrv.-slav. vojnu krajinu u Zagrebu, posebno po c. i kr. državnom ministarstvu rata sazvano povjerenstvo ad hoc, da vjeća u predmetu za onda naumljene veleprodaje slavonskih krajiških šuma”. Radilo se o osnivanju **Krajiške investicione zaklade**³¹, odnosno o prodaji u Vojnoj krajini izlučenih starih hrastovih šuma. Zbog doprinosa upoznavanju šumsko-gospodarskih i trgovackih odnosa tog vremena, Kesterčanek objavljuje tekst zapisnika ”toga i po nas šumare zanimljivog viećanja”.

Kesterčanek je povijest hrvatskog šumarstva obogaatio i s nekoliko životopisa zaslužnih šumarskih stručnjaka objavljenih također u Šum. listu. O Franji Šporeru (1806-1865) piše 1881. i 1886. kao ”utemeljitelju hrvatskog šumoznanstva”, koristeći podatke koje je prikupio od A. Tomića, J. Ettingera i A. Šporera (sina). Pretisak članka iz 1881. objavljen je u Šum. lis-

tu 1976. (str. 307-319). O A. Tomiću (1803-1894) povodom Tomićeve 80-godišnjice objavljuje članak 1883. Zatim 1885. i 1902. nalazimo napise o A. Danhevsrom (1825-1902). O Milanu Durstu (1839-1898) nalazimo prikaz 1899., a 1908. o J. Ettingeru (1822-1908). Kesterčanek 1906. i 1908. piše i o Franji Čordašiću (1830-1906) kao prvom vladinom izvjestitealu za šumarstvo u Hrvatskoj.

Poslije 1908. ne nalazimo u Šum. listu radove F. Ž. Kesterčaneka. To je ujedno i posljednja godina drugog razdoblja (1905-1908) njegovog djelovanja kao urednika Šum. lista. U knjizi **”Povijest šumarstva Hrvatske 1846-1976. kroz stranice Šumarskog lista”** (1976) gotovo da i nema područja u kome nije zabilježeno ime Frana Ž. Kesterčaneka (a zapisano je 50-ak puta!) što također govori o opsegu, a time i značaju, njegove suradnje. Prema **”Šumarskoj bibliografiji”** (1846-1946) u Šum. listu objavio je oko 60 radova. Taj je broj sigurno veći, jer neke svoje radove nije potpisivao niti inicijalima, no iz teksta se može zaključiti da ih je on napisao. Najplodnije razdoblje, statistički, je ono između 1880-1890. kada je objavio oko 40 radova. Toliko o njegovoj suradnji u Šum. listu.

1898. Kesterčanek je u Križevcima objavio knjigu za praktičnu upotrebu u šumarstvu pod naslovom **”Šumski zakoni s provadajućimi propisi i saveznimi zakoni i naredbami, valjani za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju”**.

Osim navedenih radova Kesterčanek je napisao i veći broj članaka na njemačkom jeziku. Prema raspoloživim podacima³² u zagrebačkom dnevniku **”Agramer Zeitung”** surađivao je od 1880-1891. s 10 prilogu, a javlja se i u **”Agramer Tagblatt”** (1901). Od stranih stručnih listova spomenimo **”Algemeine Forst und Jagdzeitung”**, Frankfurt a/m (1881-1901., sa sedam priloga) i **”Centralblatt für das gesamte Forstwesen”**, Wien (1880-1883., s 5 priloga) u kojima uglavnom prikazuje naše šumarsko-upravne prilike i iznosi statističke podatke o stanju našeg šumarstva. S nekoliko priloga javlja se u časopisu **”Oesterreichische Forst und Jagdzeitung”**, Wien (1883, 1888, 1895.), a s jednim člankom u **”Oesterreichische Monatschrift für Forstwesen”**, Wien (1880).

U prethodnom tekstu spomenut je dio objavljenih znanstvenih i stručnih radova F. Kesterčaneka iz područja šumarstva i lovstva. Ovdje ćemo ukratko dati pregled značajnijih radova: Promjerke (Šum. list 1880.),

³⁰ 1894. i 1895. sabor je donio 6 zakona o uređenju šumskog gospodarstva u Hrvatskoj. Autorstvo Zakona o šumarsko-tehničkoj službi, o uređenju stručne uprave šuma pod javnim nadzorom te Zakona o uređenju bujica pripada F. Zigmundovskom (Šum. list I. II. 1895.; Šum. list 1992., str. 195). Opširnije vidi Piškorić, O.: ”Stota godišnjica Zakona o uređenju šumskog gospodarstva u Hrvatskoj” (Šum. list 1995., br. 5-6, str. 189-199).

³¹ Segedi, N. u članku ”Šume izdvojene za sredstva krajiške investicione zaklade” (Šum. list 1987., str. 614) navodi da je Zaklada osnovana ”zapovjednim pismom” od 8. VI. 1871. cara Franje Josipa.

³² Šumarska bibliografija 1846-1946., Zagreb 1947.; Kartoteka Leksikografskog zavoda ”M. Krleža”, Zagreb.

Državno-šumarsko gospodarski sustavi (Šum. list 1880.), Dendrometrija (1881.), Nadšumar Franjo Šporer, utemeljitelj hrvatskog šumoznanstva (Šum. list 1881.), Osnov nauke računanja vrijednosti šuma (1882.), Povijest i literatura šumarstva (1882.), Prilozi za povijest šuma i šumskog gospodarstva kod Hrvata (Šum. list 1882., 1883.), Šumarsko-trgovačka razmatranja (Šum. list 1885., 1886., 1888.), Šumarska obuka spada na sveučilište (Šum. list 1886.), Uporaba nauke o čistom prihodu (Šum. list 1886.), Šumski zakoni i zakoni o lovnu (1887), Zakon o lovnu (1893). Lovstvo (1896) i Šumski zakoni, propisi i naredbe za Hrvatsku i Slavoniju (1898).

Pregled radova Frana Žavera Kesterčaneka (ukupno 139) objavljen je, uz njegov životopis, u Hrvatskom šumarskom životopisnom leksikonu, knjiga 2 (G-K), naklada Tutiz leksika, Zagreb 1997.³³, str. 280-289, pa nema potrebe da ga ovdje donosimo. Kao izvori podataka za taj pregled korištene su publikacije: Šumarska bibliografija 1846-1946., Zagreb 1947.; Šumarska nastava u Hrvatskoj 1860-1960., Zagreb 1963.; Šumarska enciklopedija, svezak 2, Zagreb 1983., str. 242; A. Frković: Bibliografija lovačko-ribarskog vjesnika 1892-1991, Zagreb 1993. i Kartoteka Leksikografskog zavoda u Zagrebu.

NAGRADE, ZAHVALE I PRIZNANJA

Fran Ž. Kesterčanek zaslužan je za razvoj šumarske struke, nastave i literature, kao i lovstva i ribarstva u Hrvatskoj, te za promicanje šumarstva i lovstva u Hrvatskoj i inozemstvu. To dokazuju i mnogobrojne nagrade, zahvale i priznanja koja su mu dodijeljena za života i poslije smrti. Navest ćemo znakovitija.

1886. Šum. društvo iskazuje mu pismenu zahvalu za njegov rad na uređenju Šum. lista (1881-1886) u kom je razdoblju okupio "liepi broj dopisnika, dakle i dovoljan broj originalnih članaka";

1881-1886. kao urednik proširuje suradnju u Šum. listu i na srpske šumare, pa je 1883. izabran "začasnim članom srpskog poljoprivrednog društva u Beogradu";

1888. u znak priznanja za rad na polju šumske trgovine zagrebačka trgovačko-obrtnička komora izabire ga članom dopisnikom, iskazavši mu tu čast i 1912.;

1891. za organizaciju šumarskog odjela na Jubilarnoj gospodarsko-šumarskoj izložbi u Zagrebu odlikovan je počasnom diplomom, a Šum. društvo, na sjednici 23. XI. 1891. iskazalo mu je zahvalu i zapisničko priznanje;

1892. Šum. društvo dodjeljuje F. Kesterčaneku pismenu zahvalu i osobito priznanje za 15-godišnji rad u interesu društva;

1897. za zasluge na polju ribarstva postao je prvi dopisni član Zagrebačkog ribarskog društva;

1900. Lovačka udruga kotara Kostajnica imenuje ga začasnim članom za zasluge oko promicanja i unapređenja lovstva;

1896. na Milenijskoj izložbi u Budimpešti dodijeljena mu je "velika izložbena kolajna", a 1900. na Svjetskoj izložbi u Parizu nagrađen je "zlatnom kolajnom",

za zasluge oko unapređenja hrvatske šumarske i lovačke literature;

1906. Šum. društvo "za njegov 25-godišnji neumorni društveni rad i rad na polju hrvatske šumarske knjige" daruje F. Kesterčaneku srebrnu spomen-tintarnicu sa zlatnim perom te ga izabire začasnim članom i I. dopredsjednikom (1906-1908) (Vidi Šum. list 1906., str. 431-432).

1910. Obće hrvatsko društvo za gojenje lova i ribarstva iskazuje mu priznanje za njegov predani rad na uređivanju Lovačko-ribarskog vjestnika (1892-1910) čime je pokrenuta hrvatska lovačka književnost.

1915. u povodu smrti F. Kesterčaneka Šum. društvo izdaje poseban (žalobni) broj Šum. lista "Slava F. Ž. Kesterčaneku" u spomen "najzaslužnjeg hrvatskog šumarskog pisca, profesora Šumarske akademije u Zagrebu i društvenog odbornika". Žalobni broj uredili su u znak poštovanja njegovi kolege profesori Šum. akademije zagrebačke;

1936. u prigodi 60 obljetnice izlaženja Šum. lista i obnavljanja Šum. društva na zgradi Šumarskog doma u Zagrebu svečano su otkrivena spomen-poprsja profesoru Franu Kesterčaneku i šumaru-književniku Josipu Kozarcu. U prigodnom govoru prof. dr. A. Petračić i dekan Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Zagrebu prof. dr. M. Gračanin istakli su utjecaj plodnog i nesebičnog rada F. Kesterčaneka na razvoj šumarske znanosti, šumarske struke i literature u Hrvatskoj³⁴. O tom su dogadjaju pisali "Jutarnji list" (1936, br. 8834, 8839, 8840) i "Obzor" (1936, br. 191). Porodica F. Kesterčaneka, u znak zahvalnosti, doznačila je Šum. udruženju božićnu pripomoć dvojici studenata šumarstva. Potpora je naknadno dodijeljena A. Sprečkiću sa zagrebačkog fakulteta i S. Papiću, studentu šum. fakulteta u Zemunu.

³³ Knjiga se može nabaviti kod nakladnika Tutiz leksika, Zagreb, Javorovac 9/II.

³⁴ Vidi: Otkrivanje spomen poprsja (Šum. list 1936., br. 11-12, str. 678-685).

Zlatna kolajna dodijeljena F. Kesterčaneku na Svjetskoj izložbi u Parizu 1900. za zasluge oko unapređenja hrvatske šumarske i lovačke literature.

Poprsja F. Kesterčaneka i J. Kozarca danas su postavljena u stubištu zgrade Hrvatskog šumarskog doma u Zagrebu.

1960. Prigodom proslave 100. obljetnice šumarske (i poljoprivredne) nastave u Hrvatskoj (Križevci 1860. – Zagreb 1960.) u predvorju Šumarskog fakulteta u Zagrebu otkriveno je, između ostalih, i spomen-poprsje F. Kesterčaneka, rad akademskog kipara Emila Bohutinskog, koji je autor i poprsja iz 1936.;

Grad Zagreb prozvao je jednu od svojih ulica imenom Fran Kesterčanek (kraći odvojak Kišpatićeve ulice u blizini Bukovačke ceste);

1976. prilikom proslave 130. obljetnice Šum. društva i 100 godina izlaženja Šum. lista na zagrebačkom su groblju Mirogoj položeni na grobove 13-orice "zaslužnih društvenih i stručnih velikana" lovori vijenci s vrpcom i natpisom "Hvala i slava! – Savez IT šumar-

stva i drvne industrije Hrvatske", među njima i "osnivaču i profesoru Šum. akademije, tajniku Šum. društva i uredniku Šum. lista Franu Kesterčaneku" (Šum. list 1976., str. 405-406);

1995. osnovano je u Križevcima Lovačko društvo "Fran Žaver Kesterčanek" zbog njegovih zasluga za razvoj lovstva i lovačke književnosti, posebno na križevočkom području (tu je napisao Lovstvo i uređivao od 1894-1899. Lovačko-ribarski vjestnik);

1996. djelatnici i suradnici Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu osnovali su nestranačku udrugu "Fran Ž. Kesterčanek". Osnovni sadržaj djelatnosti Udruge je promidžba lovstva, lovačke etike, zaštite prirode i čovjekova okoliša, educiranje članova o najnovijim domaćim i stranim iskustvima iz područja lovstva, organiziranje seminara te razmjena iskustava iz područja lovog gospodarenja domaćih i stranih stručnjaka i dr.³⁵

ZAKLJUČNO SLOVO

U okviru ovog životopisa prikazani su, prema dostupnoj literaturi, životni put i djelovanje **Fran Žaver Kesterčaneka**, kako bi se današnjoj generaciji predočio plodan rad i zasluge ovog velikana hrvatskog šumarskstva. O njegovom 10-godišnjem radu u šumarskoj upravnoj službi trebalo bi reći nešto više, o čemu vjerojatno postoje podaci u Hrvatskom državnom arhivu i Povijesnom arhivu u Zagrebu.

Unatoč traganju, nije se mogao dobiti odgovor na pitanje da li se Fran Kesterčanek bavio lovom. Iz pisma Kesterčanekove unuke Jasne Lasić saznajemo da je "bio veliki ljubitelj prirode, ali nije poznato da li je bio aktivnan lovac".

Iduće godine (1998) je 100-ta obljetnica osnutka Šumarske akademije u Zagrebu i prigoda da se prikaže znanstveni rad profesora Franu Žavera Kesterčaneka.

Životopis su posebno upotpunila priopćenja unuke Franu Kesterčaneka gospođe Jasne Lasić i njenog supruga gospodina Srđana Lasića o poučnom putovanju 1897. godine prilikom posjeta F. Kesterčaneka Dubrovniku, grobu na Mirogoju i rodoslovju obitelji Kesterčanek, kao i fotografije F. Kesterčaneka i zlatne kolajne za Svjetske izložbe u Parizu 1900. godine.

Obitelji Lasić zahvaljujemo na suradnji.

³⁵ Podaci prema dokumentaciji tajnika Udruge dr. sc. Marijana Grubešića.

LITERATURA

- Bertović, S., Biškup, J., Frković, A. i Skoko, M. (urednici) 1997: Kesterčanek, Fran, Žaver (Xaver). Hrvatski šumarski životopisni leksikon, Tutiz leksika Zagreb, knjiga 2 (G-K), str. 280-289, s potpunom biografijom.
- Frković, A. 1993: Bibliografija Lovačko-ribarskog vjesnika 1892-1991, Zagreb.
- Frković, A. 1996: Izričaj poštovanja Franu Žaveru Kesterčaneku. Šum list br. 11-12, str. 534-535.
- Grubešić, M. 1996: 140. godišnjica rođenja Franu Žavera Kesterčaneka. Šum list br. 1-2, str. 68-69.
- Husinec, R. i Delić, P. 1995: Gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcima. Ogranak Matice hrvatske, Križevci.
- Kauders, A. 1947: Šumarska bibliografija (1846-1946). Šumska sekcija Društva inženjera i tehničara N. R. Hrvatske, Zagreb.
- Klepac, D. 1997: Hrvatsko šumarstvo u drugoj polovici XIX. stoljeća. Šum. list br. 3-4, str. 115-126.
- Kolesar, T. 1973: Križevačko razdoblje inž. Kesterčaneka. Lovački vjesnik br. 11, str. 313, Zagreb.
- Neidhart, N. i Andrović, M. (urednici) 1963: Šumarska nastava u Hrvatskoj 1860-1960. Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Otkrivanje spomen poprsja. Šum list 1936, br. 11-12, str. 678-685.
- Petračić, A. 1956: O stotoj godišnjici rođenja Franu Kesterčaneku. Šum list 1956, br. 11-12, str. 678-685.
- Prpić, B., Antoljak, R. i Piškorić, O. (urednici) 1976: Povijest šumarstva Hrvatske 1846-1976 kroz stranice Šumarskog lista. Savez inženjera i tehničara šumarstva i drvene industrije Hrvatske, Zagreb.
- Prpić, B., Piškorić, O., Matić, S., Stojković, M., Maričević, I. i Jakovac, H. 1996: Hrvatsko šumarsko društvo 1846-1996. Hrvatsko šumarsko društvo, Zagreb.
- Rössler, E. 1915: Fran Žaver Kesterčanek. In memoriam. Lovačko-ribarski vjesnik br. 9-12, str. 66-71, Zagreb.
- Šumarska enciklopedija 1983, Jugoslavenski leksikografski zavod "M. Krleža", svezak 2, str. 242, Zagreb.
- Ugrenović, A., Lenarčić, A., Petračić, A., Neđadić, Đ., Rössler, E. i Benak, V. 1915: Slava F. Ž. Kesterčaneku. Šum list (žalobni broj), Zagreb.
- Ugrenović, A. 1926: Fran Kesterčanek (1856-1915). Pola stoljeća šumarstva, str. 130-134, Zagreb.
- (Uredništvo) 1977: Fran Žaver Kesterčanek. Lovački vjesnik br. 11, str. 313, Zagreb.

Summary: Fran Žaver Kesterčanek (1856-1915) had a great impact on the development of science and specialist literature in the field of forestry and hunting in Croatia at the turn of the century. He is one of those to be thanked for the opening of the Forestry Academy within the Law Faculty of Zagreb University, an event that crowned the efforts of the Croatian Forestry Society in organizing high education for Croatian forestry.

The 150th anniversary of the Croatian Forestry society (founded in 1846), and the 100th anniversary of the Forestry Academy in Zagreb were two occasions that deserved written presentation of Fran Kesterčanek's work and significance.

Born in 1856 in Zagreb, where he finished the grammar school in 1874, Kesterčanek took degree from the High School of Soil Culture in Vienna in 1877. He worked as a forestry professor at the Križevci Forestry school (1878-1883; 1893-1899), and the Zagreb Forestry Academy (1900-1915). He in turns worked as the secretary of the Croatian Forestry Society (1880-1882 and 1887-1892); member of the Board (1880-1893; 1900-1908, and 1911-1914), and the editor of Šumarski list (1881-1886 and 1905-1908). One of the founders and the secretary of the Croatian Society for hunting and fishing (1891), Kesterčanek initiated the publishing of the paper Lovačko-ribarski viestnik (1892-1910). With the Forestry management (1883-1893), he insisted on the issues of forestry education and the reorganization of the forest management. He published about 150 scientific papers in the field of forestry and hunting. He was the author of Dendrometry (1881) and Hunting (1896), the first specialist handbooks in the Croatian language, and organized a number of forestry and hunting exhibitions both at home and abroad. His busts can be seen on the front of the Croatian Forestry Hall (1936) and in the entrance hall of the Zagreb Forestry Faculty. This biography will correct the inaccurate data published in the to date literature about Fran Kesterčanek.